

La tercera dimensió del paisatge: la negació política dels espectadors i de les espectadores. On és la gent que fa el paisatge?

En el curs de la història del món occidental s'ha produït un procés d'apropiació del paisatge ("l'aspecte visible i perceptiu de l'espai") per part de les elits culturals i polítiques. A casa nostra, la Llei del paisatge seria el darrer graó en aquest procés: el seu plantejament aboca la major part del públic a la desposseïció de la capacitat de construir-se un entorn "culturalment significatiu" alhora que atorga aquesta capacitat als poders públics.

La llei i la convenció europea que la inspira plantegen que el paisatge és un "element essencial per al benestar individual i social". Per això, emplaça els poders públics a preservar el "dret dels ciutadans a viure en un entorn culturalment significatiu". Dit d'aquesta manera, fa la impressió que la ciutadania de Catalunya corri el perill de perdre la possibilitat de fer-se de manera autònoma una representació pròpia del món que l'envolta. Des d'ara, els "poders públics" (sic) vetllaran perquè ens *puguem imaginar* el nostre entorn d'una manera culturalment significativa.

L'entorn que ens envolta haurà de ser (imaginat com) un paisatge. Però la definició que la llei en fa porta implícita la negació del mateix paisatge i, de retruc, la submissió política. En considerar que el paisatge és "qualsevol part del **territori**, tal com la col·lectivitat la percep", el paisatge esdevé una part del territori. Aquest canvi semàntic és el reflex d'una mutació política radical: parlar d'un territori *tal com és percebut per una col·lectivitat* deixa entreveure el fet que el territori és la *realitat*, allò que no depèn de la subjectivitat humana, mentre que la percepció que la gent en tingui pot no ser encertada.

Tot i que aquest canvi semanticopolític és un fet derivat de la Convenció europea del paisatge, no serà sobrer remarcar que la versió anglesa no parla del paisatge com a part del territori (com ho fan les versions francesa, espanyola i catalana), sinó d'una *area* tal com és percebuda per la col·lectivitat. En canvi, parlar del paisatge com a part del territori implica parlar d'algun tipus de vassallatge *polític*.

Negada per decret la capacitat de les persones per construir-se entorns culturalment significatius, l'estat de benestar es dota jurídicament d'un instrument per assegurar la significativitat de medi: els catàlegs de paisatge, o sigui "l'inventari dels valors paisatgístics presents en llur àrea".

Ara bé, de quins valors estem parlant? D'homes o de dones? De rics o de pobres? De persones amb disminució o sense? De gent de dretes, d'esquerres, de centre? nacionalistes, internacionalistes, ecologistes? Els valors econòmics?

La llei es limita a indicar que s'impulsarà la participació dels “agents socials, professionals i econòmics, especialment dels col·legis professionals, les universitats, les associacions de defensa de la natura i els representants de les organitzacions empresarials i sindicals”. En cap moment no queda clar quins seran els agents socials (i desgraciadament en queden molts a fora). Però sí sembla que no serà el *general public* (versió anglesa) ni el *public* (versió francesa) que parlava la convenció.

El públic s'ha perdut a la llei catalana, i és inútil buscar-lo en l'organigrama dels membres que formen el consell rector de l'Observatori del Paisatge. Només el retrobarem en el moment de fer els catàlegs de paisatge: el web de l'Observatori explica que “es preveuen mecanismes de **participació pública i social** en totes les fases d'elaboració dels catàlegs, sobretot a través de sessions de treball i àmplies enquestes.”

La societat catalana ha perdut implicació en la gestió i la planificació, quan en la convenció es donava a les parts interessades capacitat per analitzar les “forces i pressions” que transformen els paisatges. L'ambigüitat de la convenció hauria permès als agents locals oposar-se a activitats econòmiques o socials de gran impacte paisatgístic (centrals eòliques, estacions d'esquí, camps de golf, línies d'alta tensió, antenes de telefonia, tanques publicitàries, etc.). Avui dia són els experts i alguns polítics, amb una cama al Departament de Política Territorial, els qui es reserven aquest dret.

Si no té recolzament popular, serà difícil que la llei serveixi de res, especialment perquè el seu objectiu és “fer compatible el desenvolupament econòmic i urbanístic amb la qualitat de l'entorn, atenent els valors patrimonials, culturals i econòmics”, tant en àrees naturals com urbanes. La llei servirà de referència a àmbits tan importants com l'urbanisme i les infraestructures, però *sens perjudici* del que disposin les normes, plans i programes sectorials. Aquí apareix un fet interessant: la Convenció planteja aquest tema, però el limita a les disposicions “més estrictes en matèria de protecció”. En canvi, en el redactat de la llei catalana la impressió és que qualsevol norma sectorial estarà per sobre del que estipuli la llei, especialment en espais protegits. Per tant, davant de normes del mateix rang, no tindran perquè considerar-se prevalents les més restrictives ni la mateixa llei del paisatge.

Sense control públic, servirà d'alguna cosa aquesta llei de paisatge? En tot cas, a qui servirà?

Francesc Roma i Casanovas, agost de 2005